చైత్రరథం

నాగరత్నం, ఇదివరలో, ఒక్క-సారికాదు, పెక్కు-మారులు తన అకుంఠిత దేశభక్తినీ, ఖద్దరుమీద తనకున్న విశ్వాసాన్నీ, అహింసా సూత్రాల సుష్టు సమన్వయంలో కలిగిన ఆనందాన్నీ - యథాశక్తి ప్రకటించింది.

ఆ రోజుల్లో ఆ గంభీర శంఖారవము చెవి సోకీసోకడం తోనే - అప్పటికి అయిదారు మాసాల ముచ్చటే అయినా, ఆ సీమకల్లా కుబేరుడులాంటి ఆసామీ సరికొత్త పోషణలోంచి, తనమీదా, తన సంపాదనమీదా సకల-ఆశలూ పెట్టుకున్న ముసిలిదాని శాపనార్థాల్లోంచి,-వాడకట్టు అంతా ముక్కు మీద వేసుకున్న వేలిమీదనుంచి, - లక్షణమైన పట్టుపరుపు మీద నుంచి, అమాంతం ఒకే అంగలో లవణ-సత్యాగ్రహంలోకి

దూకింది: అందరితో బాటు, మక్కెలువిరిగేట్టు తన్నులుతిన్నది: జైల్లోపడ్డది: అర్ధరాత్రివేళ, అధికారం వున్న మీసాల రాయుడు, సొంతసొమ్ములాగా ఎగరవచేసి మీద చెయ్యి నెయ్యగానే, - కండలు త్రెళ్ళిపడేట్టు కరిచింది: ప్రభుత్వ శాఖను గాయపరిచిన అదనపు నేరానికి, - శిక్షకు మరికొంత కొసరు వేయించుకుంది. ఒక్కపైసా సంపాదన లేకుండా, - ఒంటరిగా అన్ని మాసాలూ ఖైదులో చెక్కుచెదరకుండా నాళ్ళుబుచ్చి, మల్లెపువ్వల్లే బయటపడ్డది:

ఖద్దరు కట్టింది. ఖద్దరు అమ్మింది: నిప్పులు చెరిగే ఎండల్లో రెక్కలు పడిపోయేట్టు ఆ తానులన్నీ వేసుకుని యింటింటికీ తిరిగి కొనమని బ్రతిమాలుకుంది: ఇంటి ఇల్లాలుకి, యీ బజారు మనిషితో మాట్లాడటమే నామోషీ అయి, చూసి చూడగానే మొగాన కొట్టినట్టు తలుపు ఫెళ్ళున వేసుకున్నా, మనసులో అయినా తిట్టుకోకుండా ఆ గుమ్మం దిగి మరో గుమ్మం ఎక్కింది. దోవనుపోయే ఎద్దుల్లాంటి బడి ఎగవేసిన పిల్లకాయలు అతి చులకన కూతలు విసిరితే, - చెంప పగిలేట్టు మందలించకుండా, - వినిపించుకోనట్టు, వాళ్ళవంక చెల్లెలిలాగానో అక్కలాగానో చూసి అడుగు ముందుకు వేసింది:

అంటరాని దానికన్న, కనా - కష్టంగా, కట్టినా, అందరినీ సహించుకుంది:

కాంగ్రెస్ సభలు జరుగుతూంటే, ఆ ఊరు పనివేళా భక్తి తాత్పర్యాలతో వెళ్లింది. ఆ సవాకోటి లింగాల్లోనూ-

స్వగ్రామం నుంచి వేంచేసిన ప్రతినిధులు, కాకిని పొడిచినట్టు పొడిచినా, – 'పోసీలెద్దూ ఎక్కడికి వచ్చినా, ఏ బురఖా వేసినా వీళ్ల నైజం యింతే!' అన్నట్టు ఊరుకుంది.

'భరతమాత ఏ తరంలో అయినా వీరసంతతినే ప్రసవించింది: ఆ తల్లి కడుపున పుట్టిన ప్రతి – ప్రాణి, – అతిరథులు మహారథులు, – దాస్యానికి తలఒగ్గని వీరాధివీరులు–' ఇత్యాది ఉద్ఘాటనలు నిజమే అన్నంత ఆప్యాయంగా విన్నది. కాంగ్రెస్ నగరం అంతా, – స్వాతంత్ర్య సమరానికి సన్నద్ధంగా ఉన్న భారత వీరస్కంధావార మనుకుంది: దయచేసిన పెద్దల్లో కొందరిని, అల్లంత దూరాన్నుంచి చూసింది: ఆ రణగొణ ధ్వనిలో, విన్నంత విన్నది :

దేశంతో బాటు – అనామకంగా ఎండ బారిపోయింది: అన్ని ఏళ్లూ అలాగే గడిపింది : తాను పుట్టిన పుటకా బ్రతికిన బ్రతుకూ తలచుకుని బాధపడకుండా, అసిధారగా–

అన్నేళ్ళూ గడవగా – గడవగా –,

దేశం క్రమంగా మారిపోయింది : పరిస్థితుల్లో పెద్ద మార్పంటూ ఏం రాకపోయినా, – పెద్ద ఫాయాల్లో మనుష్యుల అంతస్థూ చూపూ, ఊహకు అందనంతగా మారిపోయింది : దైవం తిన్నగాచూసి, – దేశం ఓ గట్టున పడటం అంటూవస్తే – కట్టుకోబోయే పట్టాలకోసం, ఎక్కబోయే ఏనుగంబారీలకోసం, – మోయబోయే పూలదండలకోసం, – ఆగామి నాయకులు వాటాలు తెగక, – కుడీ ఎడమ పాయ

లుగా చీలి, - మానసికంగా, అతి శాంతియుతంగా ముష్టి-యుద్ధం ప్రారంభించారు: దీనినే, అభిమానులు జాతీయ చైతన్య విజృంభణమనీ, - గిట్టనివాళ్లు మరేదో - మరేదో అనీ అన్నారని, - ఆ రోజుల్లో పత్రికలు చదవడం అలవాటు చేసుకున్నవాళ్ళకు, యీనాటివరకూ జ్ఞాపకం ఉంది:

అలా, గోవులూ - గోవులూ కుమ్ములాడుకుంటూంటే, అడ్డం వెళ్లకపోయినా, అనేక శతసహస్ర - లేగల కాళ్లు విరిగినాయ్ - కొన్ని శాల్తీలే - నామరూపాలు లేకుండా పునాదుల్లోకి కూరుకుపోయినాయి:

నాగరత్నం,- యీ తాకిడికి యెూవత్తూ ఎలా తట్టు కుందో, - ఎలా బ్రతికిందో,- ఎవరూ అడ కనుక్కో-లేదు - ఆగస్టుపండుగల కోలాహలందాకా, - ఆ జీవితచరిత్ర అంధయుగం:

ఆ నిశి-రాత్రివేళ,- సర్వప్రపంచం నిద్రాణమై ఉన్నప్పుడు భారతదేశం - జాతి, - స్వాతంత్ర్యంలోకి మేల్కొ-న్నదని, - ఇలాటి అర్థం యిచ్చే మహావాక్యాన్ని రేడియో ప్రసారం చేసింది: అందుకోసం మేలుకు కూర్చున్నవాళ్లందరూ విన్నారు.

నాగరత్నం కూడా విన్నది - విని నవ్వింది-

'ఏం బడాయిలు పోతున్నాడో చూడండి! - అందరూ నిద్రపోతూంటే మనం మేలుకున్నామట - చిన్నప్పుడు భూగోళం క్లాసుకు వెళ్ళినట్టులేదు!-'

ఎదురుగుండా కుర్చీలో అంతసేపటినుంచీ విసుగ్గా కూర్చున్న పెద్దమనిషి - తలుపు గడియవేసినట్టు రేడియో మూసవేసి - ఎగిరి తన్నినట్టు దీపం ఆర్పేశాడు.

'ఏమిటీ ఆగడం ! - మనం గృహస్థులం కాముగా !-' అని నాగరత్నం చిమ్మచీకటిలో నవ్వుతూ గదమాయించింది- ఆ పెద్దమనిషి కొరకొరలాడాడు, దగ్గరగా -

ఊళ్ళూ, వాడలూ - రాజధానీ నగరాలూ, తెల్ల వార్లూ సత్తువమేరకు కోలాహలం చేసి, - కోడికూసిన తరువాత ఒక్క- నిద్దుర తీసినవి :

నాగరత్నం బద్ధకంలేకుండా, తెలతెలవారుతూండగా లేచింది. భళ్లున తెల్లవారిన తరువాత ఆ పెద్దమనిషిని లేపింది- మర్యాదగా సాగనంపుదా మనుకుంది :

అవతలమనిషి, - ఎన్నడూ లేని ఘురానాకుపోయి, - ఫస్సు ఝుళిపించి, - కొంత ముట్టచెప్పబోయినాడు : చెయి సాచాడో లేదో, - వెనువెంటనే చెంప ఛెళ్ మన్నది : నాగరత్నం వరదూసిన కత్తి అయిపోయింది :

'సాటి సత్యాగ్రహి కదా అని, - కలసి ఆదమరచాను: సానితనమే అయితే,-నీవంటివాజె మరోజన్మ ఎత్తాల్సిందే!-' అని మొగంమీద అనేసింది :

అవతల పెద్దమనిషికి ఎన్నడూ ఈపాటి తలవంపు లైనట్టులేదు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమైనా, - ఏదో మాటపట్టింపు కొద్దీ మొండికి వేసినప్పుడు చేయి చేసుకుంది. కాని, ఇంత పరాభవం చేయలేదు - ఏదోపోనీ పాపంకదా అని జాలి

దలచి, కష్టం ఉంచుకోవడం ఎందుకని మంచికిబోతే – ఇలా అయింది !–

బాజారీమనిషితో – నలుగురిలో తిరగవలసిన పెద్ద మనిషి, – ఆస్థానంలో రగడ పెంచుకుంటాడా ? – పళ్లు కొరుక్కుంటూ చక్కా బోయినాడు : ఎలాగైనా దాన్ని హత మార్చితీరాలని హతం వేశాడు !–

ఉన్నట్టుండి ఓనాడు నాగరత్నంమీద అభాండం విరుచుకుపడ్డది : నలుగురు పెద్దలూ ఒక్కచోట సమావేశమై నాగరత్నానికి కబురుచేసి నిలుచున్నపళాన రప్పించి, తర్జన భర్జన చేశారు – కాండ యూవత్తూ ఇన్నివందల ఏళ్లనుంచీ అలవాటైన పంపిణీమీదనే – కోర్టు పద్ధతిలోనే నడిచింది :

'నీ పేరు?'

'నాగరత్నం; ఇంటిపేరు – సింగారం, తల్లి పేరు – చిన్న భూమమ్మ అనే వ్యవహారనామం కల భువనమోహనాంగి – తండ్రిపేరు – పేరూ ఊరూ మా అమ్మను అడుగలేదు–కలం– లేదు :

'పెళ్లి అయిందా ?'

'కాలేదు – కాదు !'

'జీవనోపాధి–?'

'మడి మాన్యాలు!'

వృత్తి – దేశసేవ !'

'అంటే–?'

'దీనికి నానార్థా లుంటాయా స్వామీ !-మనం యథాశక్తి చేస్తున్నదే !'

ఇందులో ఏదో ఎత్తిపొడుపు ఉన్నదనుకుని, పెద్దల చతుష్టయంలో ఒకాయన - 'ఒళ్లు దగ్గిర పెట్టుకుని మాట్లాడటం మంచిది!-' అని తుమ్మినట్టు అన్నాడు:

'ఎవరిఒళ్లు బాబూ!' అని నాగరత్నం ఏదో మనవి చేసుకుంటున్నట్టు అడిగింది :

అందరికీ నవ్వు వచ్చింది కాని ఎవడో ఒక్క-డేమాత్రం నవ్వాడు - మరో పెద్దమనిషి, ఛార్జిషీటు చదివినట్టు ఏకబిగివిన అసలు సంగ తేమిటో అడిగేశాడు :

'నీ పడకగదిలో దేశనాయకులందరి పటాలు వ్రేలాడ గట్టావట నిజమేనా ?-'

'ఆహాఁ !-'

'తప్పుకాదూ ?'

'అదేమి బాబూ !'

'ఆ పవిత్రమూర్తులకు అదా నీవిచ్చే స్థానం ? నీ పాపపు బ్రతుక్కు- వారందరూ కర్మసాక్షులా ?-'

'అయితే మాత్రం, వారి యశస్సుకు కళంకమా బాబూ !- యేసునాథుడు సిలువ మోసినట్టు ఎవరికి వారు లోకంలో బరువు పంచుకున్నవారేగా - ఎదుటి యాతనలన్నీ చూస్తూ, నీ రింకిపోయి కాయలు కాచిన ఆ కళ్ళకు, - కడుపుకు కొరమాలిన తోబుట్టువు, తన కనీసపుహక్కు- అమలు చేయడం - రోతగా కనబడుతుందా ?- .

నిగ్రహం అనుగ్రహం ఉన్న సంసారులకు, బ్రహ్మ చర్యం చేయడం అంటే, – సత్యాగ్రహోద్యమంలో అదో ముచ్చటవేసే ఘట్టంగా తోచచ్చు: అలాటి బలవంతపు ఆట విడుపు వేడుక కావచ్చు – నావంటి – అదే అమ్మకు బ్రతికే జీవికి – ఆ వ్రతం ప్రాణాంతకం కాదా బాబూ –?

అయినా, – ఇలాగే యిన్నాళ్ళూ నెగ్గుకువచ్చాను: నా చేతనైన ఉడుతాభక్తి దేశానికి చేశాను: పెద్దలందరూ దేశంతోబాటు తరించే సన్నాహంలో ఉన్నారు: మావంటి అనామకులం ఎందరమో పునాదుల్లో పడిపోయినాం– నాలాటి మొండి ఘటాలు ఒకటో, అరో, – మళ్ళీ ఎప్పటి ఆటె ఆడుతున్నాం!–'

'ఇదంతా అనవసర ప్రసంగం! అడిగినదానికి సమాధానం చెప్పు!–'

అన్నీ తెలిసినవారు – ఇంతకన్న వివరంగా ఏం చెప్పకోను? – తమ రందరు నేను చేసిన పని తప్పు అని సెలవిచ్చారు: అది, – భక్తి అని మనవిచేసుకుంటున్నాను! నాతోబాటు తెల్లవారి మేలుకునే సరసుడికి – కన్ను విప్పగానే ఆ మహామహుల దర్శనం అవుతుంది: చీకటి తప్పుచేశానేమో,–సుఖం కొనుక్కున్నానేమో అనే సంకోచం పోతుంది: ముట్టచెప్పే కాసో వీసమో,– ఆ మూర్తుల సాన్నిధ్యంలోనే పుచ్చుకుంటాను: అందులో సగపాలు నా పోషణకు ఉంచుకుని, మిగిలిన సొమ్ము నెలకోసారి,– ఏ నిధికో పంపుతున్నాను: ఇవి చీకటిబజారు లాభాలే

కానీఁడి: దేశంలో కొందరు పెద్దల అడుగుజాడల్లో,- నేనూ కొంత సంపాదన సద్వినియోగం చేస్తున్నాను !-'

వింటూన్న పెద్దల సదస్సు,- ఒక్కుమ్మడిగా హుంకరించింది ! వాళ్ళల్లో వాళ్ళు ఏవో చాటుగా గుసగుసలు పోయి, - అప్పటికి నాగరత్నాన్ని పంపివేశారు :

పెద్దలందరూ, ఎవరికివారు, ఒంటరిగా నాగరత్నానికి నీతిగరపాలనే సదుద్దేశంతో, - ప్రగల్భంగా, బాహాటంగా ఆ యింటి చాయలకు సంజెవేళ బయలుదేరిపోయి, - పట్టు బలవంతంమీద ఆ పూటకు అక్కడే నిలిచిపోయి, - వేకువ జాముకు యింటికి మరో నరుడికంట పడకుండా - మళ్లుతూ వచ్చారు :

అపమార్గాన పడిపోయిన వ్యక్తిని, - అందులోనూ, స్వతంత్రంగా బ్రతుక నేర్చి సత్యాగ్రహతత్వం జితించిపోయిన శతమొండిని, మనసుమార్చి, సజావైన త్రోవకు మళ్లించాలంటే - ఒక్కరాత్రితో, అంత తేలిగ్గా అయ్యేపనా ? - అభిమానించిన పెద్దలందరూ, రోజులూ, మాసాలు విడువకుండా కృషిచేశారు :

క్రమంగా, పెద్దల నయవర్తన కొందరు పిన్నలకు కూడా అబ్బటం ప్రారంభించింది: నాగరత్నం, - పోనీ పాపం కదా అంటూ కొంతకాలం ఓపికపట్టి చూసి, - చివరకు, ఈ పెద్దల నందరినీ సాక్ష్యులుగా ఉదహరించి, - తాను రాజకీయ బాధితురాలను గనుక, - పడిన శ్రమను ప్రభుత్వం గమనించి ఉచితరీతిని ఆదరించవలెనని అర్జీ దాఖలు చేసుకుంది.

స్వయంగా వెళ్ళి ఆ శాఖకు సంబంధించిన అమాత్యుడి దర్శనంచేసి, వివరములు యావత్తూ విన్నవించుకుంది - అమాత్యుడు ఏమన్నాడో తెలియదు కాని, - వెనుకటి పెద్ద లందరూ, - ఏకగ్రీవంగా 'నాగరత్నం మా కొంప తీసింది-' అని గుసగుసగా వాపోయినారు! - ఇంటికి వెళ్ళి - ఇది నీకు న్యాయమేనా? - మా బ్రతుకులు ఇలా చేస్తావా? అని తిడుతూన్నంత అక్కసుతో బ్రతిమాలుకున్నారు:

అందుకు, నాగరత్నం, అన్నిరకాల నవ్వులూ కలిసి వచ్చేట్లు, - అందరికీ నాటుకునేట్లు, విరగబడి నవ్వుతూన్నంత అట్టహాసంతో - మందహాసం చేసింది - 'మనమంతా ఒక టేగా,-నన్నింత బ్రతిమాలాలా? - నిశ్చింతగా వెళ్ళిరండి-' అన్నది.

అంటే మటుకు, _ తగిలిన దెబ్బ ఎక్కడికి పోతుంది -?

ఓడిపోవడం అనేది ఒంటపట్టి పోయినవాళ్ళందరూ 'దానికేంలే!' అన్నట్టు చిన్న వెకిలినవ్వు నవ్వి - గుండెదడ సంబాళించుకున్నారు! - వాళ్ళలో పైత్యప్రకోపం వున్న ఓ చిన్నపారు పెద్దమనిషి మాత్రం, - 'ఇంతటితో నిన్ను వదిలామనుకున్నావా,- వ్యభిచార నిర్మూలన చట్టంక్రింద కేసు పెట్టించి నీపురతం ఆర్చకపోతే - నా పేరు మారుపేరు పెట్టు-' అని ఉగ్రంగా లేచాడు: తోటివారందరూ, - మన మనస్సులో ఉన్న కార్యక్రమం ఈ వెకిలివాడు వెళ్ళగక్కేశా డేమా అని, నాలుకలు కరచుకున్నారు-

నాగరత్నం, మరింత నిదానంగా నవ్వింది - 'అయితే ఎవరికి నష్టం ?-' అంది :

'ఏం - అదేమిటి ?'

'ఏమీలేదు - చట్టం సరిగా అమలులోకివస్తే - నిర్మూలం అయ్యేదీ మీరందరేకదా అని విచారంగా ఉంది !-'

నాగరత్నం విచారానికి కీలకం ఎవరికీ బోధపడలేదు :

'అర్థం అయినట్టులేదే - మీవంటి ఘరానా మనుష్యులు, కనుచాటుగా ఆత్మవంచనగా, చేసే ఆరగింపు - వ్యభిచారం !- నాకిది, ఉద్యోగం - నా జీవిత పునర్నిర్మాణ కార్యక్రమం ! - ఒకవేళ శిక్షపడితే - మీవంటివాళ్లకు గట్టిగా బుద్ధిచెప్పలేని నా మంచితనానికి, శిక్షపడవచ్చును : అందాకా ముదరనీయడం మనకూ మంచిదికాదు- మన దేశానికీ మంచిది కాదు-'

చెప్పేహితం వినేందుకు, ఆ చాయల్లో ఒక్క-పిట్టలేదు: నాగరత్నం విసుగ్గా కుర్చీలో కూలబడి - 'ఎందుకిలా ముత్యాలు వెదజల్లడం-' అనుకుంది : ఆ క్షణంనుంచీ, - మొగమాటంలోంచి, తొలినాటి వైభవంలోకి ఒత్తిగిలింది -